

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ORTAMLARINDA ZORBALIK DÖNGÜSÜ: ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE DAYALI NİTEL BİR İNCELEME

Enes KAPLAY*

Halil KAMIŞLI**

Öz

Bu araştırma, okul öncesi eğitim ortamlarında akran zorbalığına maruz kalan çocukların zamanla zorba davranışlar sergileme eğilimlerini ve bu sürecin ardındaki nedenleri derinlemesine incelemektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması yaklaşımı kullanılmış ve 10 okul öncesi öğretmeniyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşme formunda 14 açık uçlu soru yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre, zorbalık davranışı gösteren çocukların genellikle baskıcı aile yapısına sahip olduğu, düşük özgüven, dikkat çekme isteği, liderlik arzusu gibi özellikler sergilediği belirlenmiştir. Mağdur çocukların ise içe kapanık, özsaygısı düşük ve duygusal olarak kırılgan olduğu görülmüştür. Ayrıca, bazı çocukların zamanla mağduriyetten zorbalığa geçiş yaptığı, bunun da güç kazanma çabası ya da savunma mekanizması olarak geliştiği tespit edilmiştir. Zorbalık olaylarının sıklıkla oyun alanlarında, bahçelerde ve sınıf dışı ortamlarda gerçekleştiği belirlenmiştir; özellikle yılın ilerleyen dönemlerinde bu tür davranışların arttığı ifade edilmiştir. Öğretmenler, zorbalıkla mücadelede ailelerle iş birliği yapılması, duygusal gelişimi destekleyici drama, hikâye anlatımı ve paylaşma odaklı oyunların kullanılması gerektiğini vurgulamıştır. Sonuç olarak, erken yaşta müdahale, çocukların hem zorbalık yapmasını hem de mağduriyet yaşamasını önlemede kritik bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda, okul öncesi dönemde yapılan bu tür çalışmaların çocukların sosyal-duygusal gelişimini destekleyerek daha sağlıklı bireyler yetiştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin, çocukların davranışlarını gözlemleyerek bireysel ihtiyaçlarına uygun stratejiler belirlemeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimlerin artırılması, okul temelli önleyici programların geliştirilmesi ve çocukların sosyal-duygusal becerilerini güçlendirmeye yönelik bütüncül eğitim yaklaşımlarının benimsenmesi önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Akran zorbalığı, Okul öncesi dönem, Mağdur çocuk, Zorba çocuk, Duygusal gelişim,

The Cycle of Bullying in Preschool Education Settings: A Qualitative Inquiry Based on Teachers' Perspectives

Abstract

This study explores in depth the tendency of children who are exposed to peer bullying in preschool educational settings to later exhibit bullying behaviors themselves, as well as the underlying reasons for this transformation. A qualitative case study approach was employed, and semi-structured interviews were conducted with 10 preschool teachers. The interview form included 14 open-ended questions. According to the findings, children who display bullying behaviors often come from authoritarian family backgrounds and exhibit traits such as low self-esteem, a desire for attention, and a drive for leadership. On the other hand, children who are victims of bullying were found to be introverted, to have low self-worth, and to be emotionally fragile. It was also observed that some children transition from being victims to becoming bullies over time, which is often a coping mechanism or an effort to gain power. Bullying incidents were most frequently observed in

* Hakkari Üniversitesi Eğitim Bilimleri (EPÖ) Yüksek Lisans Öğrencisi e-posta: eneskaplay@gmail.com

ORCID: 0009-0007-3046-645X

** Hakkari Üniversitesi Eğitim Fakültesi e-posta: halilkamisli@hakkari.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6715-431X

playgrounds, gardens, and other non-classroom settings, and teachers reported an increase in such behaviors as the academic year progressed. Teachers emphasized the importance of collaborating with families and employing drama activities, storytelling, and sharing-focused games to support emotional development and combat bullying. In conclusion, early intervention plays a crucial role in preventing both the perpetration of and exposure to bullying. Such studies in the preschool period are thought to contribute to the cultivation of healthier individuals by supporting children's social and emotional development. Furthermore, the study concluded that teachers should observe children's behaviors carefully and develop strategies tailored to individual needs. In this context, it is recommended to increase in-service training for teachers, develop school-based preventive programs, and adopt holistic educational approaches aimed at strengthening children's social-emotional skills.

Keywords: Peer bullying, Preschool period, Victim child, Bully child, Emotional development.

GİRİŞ

Zorbalık, bilinçli ve kasıtlı olarak güçlü bireyin (zorba), güçsüz birey (mağdur) üzerinde hâkimiyet kurmasıyla ortaya çıkan ve saldırganlığın bir türü olarak kabul edilen bir olgudur. Zorbalık genellikle toplum tarafından dışlanan, hor görülen veya fiziksel, duyuşsal, bilişsel ve dilsel gelişim alanlarında çeşitli zorluklar yaşayan bireylere yönelik olumsuz davranışları içeren sistematik bir süreçtir (Besnili, 2019). Dünya genelinde ve ülkemizde yaygın olarak gözlemlenen bu sorun, herhangi bir belirli nedene bağlı olmaksızın ortaya çıkabilmekte ve özellikle okul öncesi dönemde yaşanan zorbalık vakaları, bireyin tüm yaşamını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Gülây Ogelman ve Çiftçi Topaloğlu, 2014; Ergün, 2015).

Zorbalık; fiziksel, duygusal, sözel, cinsel ve yüz yüze olmayan (siber zorbalık vb.) türler olmak üzere farklı biçimlerde kendini gösterebilmektedir (Rigby, 2007). Bu olgunun ortaya çıkmasında çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Aile yapısı, cinsiyet farklılığı ya da cinsiyet kimliğiyle ilgili karmaşa, sosyoekonomik düzey ve genetik faktörler zorbalığa zemin hazırlayan unsurlar arasında yer almaktadır (Karadaş, 2021). Akran zorbalığı ise belirli bir ortamda (okul, iş, mahalle vb.) bireylerin kendilerinden daha güçsüz gördükleri bireylere karşı sistematik olarak dışlayıcı, küçük düşürücü veya rahatsız edici eylemler gerçekleştirmeleri olarak tanımlanmaktadır (Olweus, 2012). Okul öncesi dönemde, çocukların popülerlik kazanma, güç elde etme ya da sosyal konumlarını yükseltme amacıyla kendilerince daha zayıf, güçsüz veya dışlanmış akranlarına bireysel ya da grup halinde zorbalık uyguladıkları görülmektedir (Karadaş, 2021).

Okul öncesi dönemde akran zorbalığına maruz kalan çocuklar genellikle savunmasız ve çaresizdir. Mağdur konumundaki çocukların büyük bir kısmı ötekileştirilen, ailevi problemleri olan, toplumda kabul görmeyen cinsiyet kimliklerine sahip, fiziksel engeli bulunan veya düşük özgüven sergileyen bireylerden oluşmaktadır (Ayan, 2007). Zorbalık eylemlerine maruz kalan çocuklar, zamanla zorba çocukların davranışlarını içselleştirerek benzer eylemleri sergileyebilmektedir (Perren & Alsaker, 2006). Bu çocuklar, mağdur konumundayken içine kapanık ve çekingen bir tutum sergilerken, otorite konumundaki zorba bireylerin olmadığı ortamlarda kendileri daha zayıf gördükleri akranlarına zorbalık yapabilmektedirler (Bulgurcu, 2011; Ergün, 2015). Hem zorba hem de mağdur konumunda bulunan çocukların sosyal çevreye aidiyet duygusunun düşük olduğu ve arkadaş edinmede zorluk yaşadığı belirtilmektedir (Balci & Kışalı, 2024). Ayrıca, bu çocukların akademik başarılarının düşük olduğu, bunun temel nedenleri arasında ise yoğun stres, korku, utanç ve düşük motivasyon gibi faktörlerin yer aldığı ifade edilmektedir (Beran & Li, 2005; Swearer vd., 2009).

Özetle, zorbalık eylemleri bireyin gelişim sürecinde önemli olumsuz sonuçlara yol açan ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Özellikle okul öncesi döneminde akran zorbalığına maruz kalan

çocukların, ilerleyen süreçte zorbalık yapan bireylere dönüşme eğilimi göstermesi ve bu sürecin olası nedenleri, alana yönelik bilimsel araştırmaların önemini artırmaktadır (Seven ve Çabuk, 2021). Bu bağlamda, mevcut çalışma okul öncesi dönemde akran zorbalığına maruz kalan çocukların, kendi akranlarını zorbalama nedenlerini ve bu problem davranışın olası çözüm yollarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda araştırma problemi şu şekilde belirlenmiştir: “Öğretmen görüşlerine göre okul öncesi döneminde akran zorbalığına maruz kalmış çocukların akranlarını zorbalama nedenleri ve çözüm yolları nelerdir?” Bu temel problem çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Okul öncesi eğitim ortamlarında zorba çocukların genel özellikleri hakkında öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
2. Zorba çocukların zorbalık eylemlerini gerçekleştirme nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
3. Okul öncesi eğitim ortamlarında mağdur çocukların genel özellikleri hakkında öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
4. Mağdur çocukların zorbalığa maruz kalmasında etkili olan faktörlere yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?
5. Okul öncesi eğitim ortamlarında hem zorba hem mağdur çocukların genel özellikleri hakkında öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
6. Hem zorba hem mağdur çocukların zorbalık eylemlerini gerçekleştirme nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
7. Okul öncesi eğitim ortamlarında akran zorbalığının gerçekleşme zamanı ve mekânı açısından değişiklik gösterip göstermediği konusunda öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
8. Okul öncesi eğitim ortamında zorba ve mağdur konumundaki çocukların gelecekteki yaşantılarına etkileri konusunda öğretmen görüşleri nelerdir?
9. Okul öncesi eğitim ortamında meydana gelen zorba davranışların azaltılması üzerine öğretmen görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve veri analizi süreçleri ele alınmaktadır.

Araştırma Deseni

Bu araştırma, okul öncesi dönemde akran zorbalığına maruz kalmış çocukların, kendi akranlarını zorbalamalarının nedenlerini ve bu sürecin azaltılmasına yönelik müdahale çalışmalarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, belirli bir olay, olgu ya da süreci kendi doğal ortamı içinde, derinlemesine ve çok yönlü olarak incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırma yaklaşımıdır. Bu desen, araştırılan konunun karmaşık yapısını anlamaya yönelik olarak, bağlamı göz ardı etmeden “ne oluyor” ve “nasıl oluyor” sorularına yanıt arar. Özellikle sınırları belli bir durumun ayrıntılı şekilde incelenmesi gerektiğinde tercih edilir ve gerçek yaşam koşullarına yakın verilerle çalışmayı öne çıkarır. (Yıldırım ve Şimşek, 2020).

Araştırmada, katılımcıların görüş ve deneyimlerini derinlemesine anlamak amacıyla derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme, katılımcının kişisel deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini ayrıntılı biçimde ifade etmesini sağlayan bir veri toplama yöntemidir. Bu teknik, katılımcının yalnızca araştırmacının yönelttiği sorulara yanıt vermesiyle

sınırlı kalmayıp, araştırmacının yönlendirmeleri doğrultusunda daha ayrıntılı açıklamalar yapmasına da imkân tanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu durum, araştırmacının katılımcı ile güçlü bir etkileşim kurmasını ve daha anlamlı veriler elde etmesini sağlamaktadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı devlet ve özel okullarda görev yapan 10 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcılar, farklı okul türlerinde (devlet okulu, özel okul, anaokulu vb.) görev yapmakta olup, kırsal ve kentsel alanlardan seçilmiştir. Öğretmenler, farklı yaş gruplarına ve mesleki deneyim sürelerine sahiptir. Araştırma kapsamında tüm öğretmenlere ulaşılmış ve tamamından veri toplanmıştır. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1
Katılımcıların Demografik Özellikleri

Öğretmen	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Deneyim	Eğitim Durumu	Okul Türü
Ö1	Kadın	28	1-5 yıl	Lisans	Devlet Okulu
Ö2	Erkek	29	6-10 yıl	Lisans	Devlet Okulu
Ö3	Erkek	32	6-10 yıl	Lisans	Devlet Okulu
Ö4	Kadın	26	1-5 yıl	Lisans	Özel Okul
Ö5	Kadın	34	6-10 yıl	Yüksek Lisans	Devlet Okulu
Ö6	Kadın	31	6-10 yıl	Lisans	Devlet Okulu
Ö7	Erkek	26	1-5 yıl	Lisans	Özel Okul
Ö8	Kadın	36	11-15 yıl	Lisans	Devlet Okulu
Ö9	Kadın	34	6-10 yıl	Yüksek Lisans	Devlet Okulu
Ö10	Erkek	27	1-5 yıl	Lisans	Devlet Okulu

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların 4’ü erkek, 6’sı kadın öğretmenlerden oluşmaktadır. Yaş dağılımına bakıldığında, 5 öğretmen 25-30 yaş aralığında, 4 öğretmen 30-35 yaş aralığında ve 1 öğretmen 35 yaş ve üzerindedir. Eğitim durumlarına göre 2 öğretmen yüksek lisans, 8 öğretmen ise lisans mezunudur. Çalışma grubundaki öğretmenlerden 2’si özel okulda, 8’i ise devlet okulunda görev yapmaktadır. Mesleki deneyim açısından, 4 öğretmen 1-5 yıl, 5 öğretmen 6-10 yıl ve 1 öğretmen 11-15 yıl süreyle çalışmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, sorular önceden belirlenir ancak görüşme sürecine bağlı olarak ek sorular yöneltilir. Bu yöntem, katılımcıların yanıtlarını ayrıntılandırmalarına ve araştırmanın amacına uygun verilerin elde edilmesine olanak tanır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012).

Görüşme formu hazırlanırken, alan yazın taranmış ve uzman görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda sorular revize edilerek formun son hali oluşturulmuştur. Görüşme formunda 14 açık uçlu soru yer almaktadır. Araştırma verileri telefon ve yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Katılımcılar, araştırmada (Ö1, Ö2, ..., Ö10) şeklinde kodlanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Toplanan ses kayıtları yazılı olarak döküm haline getirilmiş ve ardından bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Veri analiz sürecinde, içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi; yazılı ya da sözlü verilerin sistematik ve nesnel bir biçimde incelenerek anlamlı veriler, temalar, eğilimler ve örüntülerin ortaya konulmasını sağlayan bir analiz tekniğidir (Büyüköztürk, 2012). Açık uçlu soruların analizi iki araştırmacı tarafından birbirlerinden bağımsız olarak yapılmış ve Miles ve Huberman (1994) kodlayıcı güvenilirliği formülüne göre iki kodlayıcı arasında 0.96 oranında tutarlılık bulunmuştur. Elde edilen veriler, her bir kod için öğretmen görüşlerinin eşleştirildiği tablolar şeklinde sunulmuştur. Bu çalışmanın amacı genelleme yapmak değil, katılımcıların görüşlerinin hangi ana temalar etrafında yoğunlaştığını belirlemektir. Bu nedenle, eşleştirme işlemi yönlendirici bir araç olarak kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, okul öncesi dönemde akran zorbalığına maruz kalan ve zorbalık yapan çocukların davranışlarını ve bu davranışların nedenlerini anlamaya yönelik öğretmenlerle yapılan derinlemesine görüşmelerin bulguları sunulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan 10 okul öncesi öğretmeni ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular, alt problemlere göre gruplanmıştır.

Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin “okul öncesi eğitim ortamlarında zorba çocukların genel özellikleri hakkında öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?” sorusu bağlamında elde edilen bulgular tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2
Zorba Konumundaki Çocukların Davranışsal Özelliklerine Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Davranışsal Özellikler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Agresiflik ve kontrol arayışı	+						+		+	
Düşük özgüven ve dışa vurum			+	+	+	+	+		+	
Dikkat çekme isteği		+				+		+		
Lider olma çabası			+							+
Sosyal ilişkilerde zorluk		+	+		+			+		+

Tablo 2’de görüldüğü üzere zorba konumundaki çocukların davranışsal özelliklerini yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla düşük özgüven ve dışa vurum ve sosyal ilişkilerde zorluk davranışsal özellikler olduğu ön plana çıkmaktadır. Zorba konumundaki çocukların davranışsal özelliklerine dair verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Zorba çocuklar, genellikle diğerlerine göre daha agresif ve dominant bir tutum sergilerler. Başkalarını kontrol etme arayışında olurlar, bu da onların sürekli olarak başkalarını küçümsemelerine ve manipüle etmelerine neden olabilir.” (Ö – 1)

“Zorba çocuklar, sınıfın geri kalanına göre daha fazla dikkat çekmeye çalışırlar. Kendi çıkarları doğrultusunda başkalarını zor durumda bırakabilirler. Sosyal ilişkilerinde genellikle itici ve sabırsızdırlar.” (Ö – 2)

“Bu çocuklar, kendilerini sürekli olarak lider olarak gösterme çabası içindedirler. Akranlarıyla ilişkilerinde üstünlük kurma isteği barizdir, bu da onları genellikle sabırlı olmayan ve empati eksikliği gösteren bireyler yapar.” (Ö – 3)

İkinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin “zorba çocukların zorbalık eylemlerini gerçekleştirme nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusu bağlamında elde edilen bulgular tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3
Zorba Çocukların Eylem Nedenlerine Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Nedenler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Baskıcı Aile	+	+		+				+	+	
Yetiştirme Ortamı		+		+			+	+	+	+
Ekonomik durum							+			
Güç ve kontrol isteği	+		+		+	+				+
İlgi odağı olma ve dikkat çekme isteği			+		+				+	+

Tablo 3’te görüldüğü üzere zorbalık davranışları gösteren çocukların neden zorbalık yaptığına dair öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla baskıcı aile, yetiştirme ortamı ve güç ve kontrol isteği nedenleri olduğu ön plana çıkmaktadır. Zorbalık davranışları gösteren çocukların neden zorbalık yaptığına dair öğretmen görüşlerine ilişkin verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Zorbalık yapan çocukların evlerinde aşırı otoriter bir eğitim aldıklarını düşünüyorum. Bu çocuklar evde baskı, şiddet ya da ilgisizlik gördüklerinde, dış dünyada bu davranışları tekrar ederler. Çocuklar için bu, güç gösterisi yapma ve kontrol sağlama yoludur.” (Ö – 1)

“Bazen ailelerin maddi sıkıntıları, çocukların davranışlarını etkileyebilir. Zorbalık yapan çocuklar, bu tür zorluklarla başa çıkabilmek için agresif davranışlar sergileyebilirler. Çocuklar, evdeki stresle başa çıkamadıklarında, bu tür olumsuz davranışlar ortaya çıkabiliyor.” (Ö – 7)

“Zorbalık yapan çocukların, sınıf içinde dikkat çekmeye ve ön planda olmaya çalıştıkları bir gerçektir. Genellikle bu çocuklar, öğretmenlerinin ya da diğer çocukların dikkatini çekmek için zorbalık yaparlar. Özellikle güvensiz ve dikkatli bir ortamda büyüyen çocuklar bu tür davranışlar sergileyebilir.” (Ö – 10)

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin “okul öncesi eğitim ortamlarında mağdur çocukların genel özellikleri hakkında öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?” sorusu bağlamında elde edilen bulgular tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4
Mağdur Konumundaki Çocukların Sosyal ve Duygusal Özelliklerine Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Sosyal ve Duygusal Özellikler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
İçe kapanma ve sosyal ortamlardan kaçınma	+		+	+	+	+	+	+		+
Öz saygı düşüklüğü		+		+		+	+		+	+
Güven eksiklikleri		+	+		+				+	+

Tablo 4’te görüldüğü üzere mağdur konumundaki çocukların sosyal ve duygusal özelliklerine yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla içe kapanma ve sosyal ortamlardan kaçınma ve öz saygı düşüklüğü sosyal ve duygusal özellikler olduğu ön plana çıkmaktadır. Mağdur konumundaki çocukların sosyal ve duygusal özelliklerine dair verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Mağdur çocuklar, genellikle içine kapanık, kendilerini izole etmiş ve korkak bir tutum sergilerler. Sosyal ortamlardan kaçınmaya başlarlar.” (Ö – 1)

“Bu çocuklar çoğu zaman utangaç ve özsaygıları düşüktür. Duygusal anlamda kırılgan ve güvensiz olabilirler. Genellikle arkadaşlarıyla etkileşimde zorlanırlar.” (Ö – 2)

“Sosyal ortamlarda genellikle geri planda kalmaya çalışırlar. Çekingen davranışlar sergiler ve kendilerini ifade etmekte zorlanırlar.” (Ö – 3)

Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin “mağdur çocukların zorbalığa maruz kalmasında etkili olan faktörlere ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusu bağlamında elde edilen bulgular tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5
Mağdur Olan Çocukların Zorbalığa Maruz Kalmasında Etkili Olan Faktörlere Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Faktörler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Olumsuz aile ilişkileri	+	+		+	+					
Fiziksel ve duygusal zayıflıklar	+		+			+	+	+		+
Sosyoekonomik durum		+							+	
Özgüven Eksikliği	+		+				+			
Cinsiyet Faktörü			+							+

Tablo 5’te görüldüğü üzere mağdur olan çocukların zorbalığa maruz kalmasında hangi faktörlerin etkili olduğuna yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla olumsuz aile ilişkileri ve fiziksel ve duygusal zayıflıklar faktörleri olduğu ön plana çıkmaktadır. Mağdur olan çocukların zorbalığa maruz kalmasında etkili olan faktörlere dair verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Aile içindeki olumsuz ilişkiler ve düşük özgüven mağduriyetin temel sebeplerindendir. Ayrıca fiziksel ya da duygusal engeller de zorbalığa maruz kalmalarına sebep olabilir.” (Ö – 1)

“Sosyoekonomik durum ve ailevi problemler, çocukların sosyal becerilerini zayıflatır ve onları daha savunmasız hale getirir.” (Ö – 2)

“Akran zorbalığı, genellikle cinsiyet farklılıkları, fiziksel zayıflık ya da özgüven eksikliklerinden kaynaklanabilir.” (Ö – 3)

Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin “okul öncesi eğitim ortamlarında hem zorba hem mağdur çocukların genel özellikleri hakkında öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?” sorusu bağlamında elde edilen bulgular tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6
Hem Zorba Hem De Mağdur Çocukların Davranışlarına Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Davranışlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
İçsel çatışma	+		+			+	+			+
Duygusal ve sosyal gelişim eksiklikler	+	+				+				
Zorbalık ve mağduriyet döngüsü				+	+	+			+	
Düşük özgüven		+	+				+	+		

Tablo 6’da görüldüğü üzere hem zorbalık yapan hem de mağdur olan çocukların davranışlarına yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla içsel çatışma, zorbalık ve mağduriyet döngüsü ve düşük özgüven davranışları olduğu ön

plana çıkmaktadır. Hem zorbalık yapan hem de mağdur olan çocukların davranışlarını öğretmenlerin değerlendirmesi sorusuna ilişkin verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Bu tür çocuklar, genellikle içsel bir çatışma yaşıyorlar. Hem mağdur oldukları için hüznün ve öfke biriktiriyorlar, hem de zorbalık yaparak bu duygusal boşluğu doldurmaya çalışıyorlar. Onlar için gerçekten bir destek ve rehberlik süreci gerekebilir.” (Ö – 1)

“Zorbalık yapan ve mağdur olan çocuklar, çevrelerinde güvensizlik ve belirsizlik hissi yaşıyor olabilirler. Bu çocuklar, kendilerine ya da başkalarına zarar vermek suretiyle duygusal bir boşluk dolduruyorlar. Bazen de zorbalık yapan çocuklar, kendilerinin de bir zamanlar mağdur oldukları için bu davranışı öğrenmiş olabilirler.” (Ö – 2)

“Bazen hem zorba hem mağdur olan çocuklar, evdeki olumsuzluklar nedeniyle çok fazla duygusal stres yaşarlar. Hem başkalarına zarar vererek öfkesini dışa vururlar, hem de kendilerine zarar verilmesinden korktukları için mağduriyet yaşarlar. Bu çocukların davranışları genellikle içsel karmaşadır.” (Ö – 6)

Altıncı alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin “hem zorba hem mağdur çocukların zorbalık eylemlerini gerçekleştirme nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusu bağlamında elde edilen bulgular tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7
Mağdur Çocukların Zamanla Zorbalık Yapma Eğilimi Göstermesi ve Bu Davranış Değişikliğinin Altında Yatan Nedenlere Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Nedenler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Savunma mekanizmaları		+	+	+	+	+	+	+		+
Güç kazanma çabası	+	+	+		+		+		+	+
Duygusal boşluk ve içsel çatışmalar			+	+		+		+	+	
Sosyal çevreden dışlanma	+							+		+
Sosyal ortamda popüler olma ve liderlik isteği		+	+						+	

Tablo 7’de görüldüğü üzere mağdur çocukların zamanla zorbalık yapma eğilimi göstermesi ve bu davranış değişikliğinin altında yatan nedenlere yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla savunma mekanizmaları, güç kazanma çabası ve duygusal boşluk ve içsel çatışmalar nedenleri olduğu ön plana çıkmaktadır. Mağdur çocukların zamanla zorbalık yapma eğilimi göstermesi ve bu davranış değişikliğinin altında yatan nedenlere dair verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Evet, bazen mağdur konumundaki çocuklar, güçsüz oldukları için kendilerini savunmaya çalışırken zorbalık yapabiliyorlar. Bunun en sık görüldüğü durum, başka çocuklar tarafından sıkça dışlanan ve yalnız bırakılan öğrencilerde oluyor.” (Ö – 1)

“Mağdur çocukların bazen karşılaştıkları zorbalıklar, onların davranışlarını değiştirip zorba olmalarına neden olabiliyor. Bu özellikle daha sosyal ve güçlü grupların içinde olan çocuklar için geçerli. Bu davranış değişikliğinin nedeni, çocukların kendilerini savunmasız hissetmeleridir. Zorbalıkla karşılaşan çocuklar, karşılarında güçsüz olanları görüp, onlar üzerinde zorbalık yaparak bir tür denge kurmaya çalışıyorlar.” (Ö – 2)

“Evet, gözlemlediğim kadarıyla, mağdur olmuş çocuklar kendilerini daha güçlü hissetmek için bazen zorbalık yapabiliyor. Özellikle grupta popüler olmaya çalıştıklarında bu davranış artabiliyor. Duygusal olarak zayıf hisseden çocuklar, bazen kendilerini daha güçlü göstermek adına zorbalık

yapmaya başlarlar. Bu davranışları, bir tür intikam alma ya da gücünü kanıtlama olarak görebiliriz.” (Ö – 3)

Yedinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin “okul öncesi eğitim ortamlarında akran zorbalığının gerçekleşme zamanı ve mekânı açısından değişiklik gösterip göstermediği konusunda öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” sorusu bağlamında elde edilen bulgular tablo 8 ve tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 8

Zorbalık Davranışlarının Zaman İçindeki Değişimine Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Süreç	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Dönem başı azalma, sonra artış	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Tatil süreci yaklaştıkça artış			+							+
Sosyal yapı oluştuğunda artış				+	+		+			

Tablo 8’de görüldüğü üzere bu davranışların zaman içinde farklılık gösterip göstermediğine yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla dönem başı azalma, sonra artış ve sosyal yapı oluştuğunda artış süreçleri olduğu ön plana çıkmaktadır. Zorbalık davranışlarının zaman içindeki değişimine yönelik verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Evet, zaman içinde değişiklik gösteriyor. Özellikle yılın başında çocuklar daha temkinli olabiliyor ama zaman geçtikçe kendilerini daha rahat hissettikleri için zorbalık davranışları artabiliyor.” (Ö – 1)

“Zamanla artış gösteriyor. Özellikle yaz tatiline yaklaştıkça çocuklar daha fazla enerjik oluyor ve bu da zaman zaman zorbalık davranışlarına yol açabiliyor.” (Ö – 3)

“Zorbalık davranışları zaman içinde artabiliyor. Özellikle çocuklar arasında sosyal bir yapı oluşturuldukça güç mücadeleleri de çoğalıyor.” (Ö – 7)

Tablo 9

Zorbalık Davranışlarının Sıklıkla Hangi Ortamlarda Gerçekleştiğine Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Ortamlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Oyun alanı ya da okul bahçesi	+		+	+	+	+		+	+	
Sınıf		+								+
Yemekhane			+			+				
Okul koridorları						+	+			

Tablo 9’da görüldüğü üzere zorbalık davranışlarının sıklıkla hangi ortamlarda gerçekleştiğine yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla oyun alanı ya da okul bahçesi ortamları olduğu ön plana çıkmaktadır. Zorbalık davranışlarının sıklıkla hangi ortamlarda gerçekleştiğine yönelik verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Oyun alanında genellikle daha sık zorbalık davranışları gözlemliyorum. Çocuklar burada daha fazla yalnız kalıyorlar ve diğerlerine zarar verme isteği artabiliyor.” (Ö – 1)

“Sınıfta daha fazla zorbalık davranışı sergileniyor. Çünkü çocuklar bazen dikkat çekmek ya da liderlik kurmak için diğerlerini dışlayabiliyorlar.” (Ö – 2)

“Okul bahçesinde, özellikle grup oyunları oynarken zorbalık görülüyor. Çocuklar burada daha fazla sosyal etkileşimde bulundukları için rekabet ortamı oluşabiliyor.” (Ö – 4)

“Okul koridorlarında da zaman zaman zorbalık davranışları gözlemleniyor. Çocuklar burada birbirlerine fiziksel ya da sözlü saldırılarda bulunabiliyorlar.” (Ö – 7)

Sekizinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin “okul öncesi eğitim ortamında zorba ve mağdur konumundaki çocukların gelecekteki yaşantılarına etkileri konusunda öğretmen görüşleri nelerdir?” sorusu bağlamında; elde edilen bulgular tablo 10 ve tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 10
Zorba Konumundaki Çocukların Gelecekteki Sosyal İlişkileri ve Duygusal Gelişimine Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Nedenler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Sosyal-duygusal ilişkilerde zorluk	+	+	+	+		+		+	+	+
Empati eksikliği	+		+		+		+			
Yalnızlık ve izolasyon				+	+					
Güç ve kontrol kazanma isteği		+								

Tablo 10’da görüldüğü üzere zorba konumundaki çocukların ilerideki sosyal ilişkileri ve duygusal gelişimine yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla sosyal-duygusal ilişkilerde zorluk ve empati eksikliği nedenleri olduğu ön plana çıkmaktadır. Zorba konumundaki çocukların gelecekteki sosyal ilişkileri ve duygusal gelişimine yönelik tema 1 kapsamında verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Zorba çocuklar, ilerleyen yaşlarda sosyal ilişkilerinde zorluklar yaşayabilirler. Duygusal anlamda da empati eksiklikleri gelişebilir ve başkalarıyla sağlıklı bağlar kurmakta zorlanabilirler. Erken müdahale, bu durumu engelleyebilir.” (Ö – 1)

“Zorbalık yapan çocukların duygusal gelişiminde aksaklıklar yaşanabilir. Özellikle empati eksiklikleri, sosyal ilişkilerde onlara geri dönük olarak olumsuz bir şekilde yansıyabilir. Erken yaşta bu davranışlar üzerinde çalışmak, ileriki yaşlarda ciddi sorunları engellemeye yardımcı olur.” (Ö – 3)

“Zorba çocukların ileride sosyal ilişkilerinde yalnızlık çekebileceğini düşünüyorum. Diğer çocuklar onları dışlayabilir ve bu da uzun vadede duygusal sorunlara yol açabilir.” (Ö – 4)

Tablo 11
Mağdur Çocukların Gelecekteki Yaşantılarında Karşılaşılabilecekleri Zorluklara Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Nedenler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Özgüven eksiklikleri	+			+					+	
Kırılgan		+	+					+		
Sosyal ilişkilerde zorluk	+	+		+	+	+	+		+	+
Stres ve Kaygı		+	+				+			
Değersiz hissetme				+						

Tablo 11’de görüldüğü üzere mağdur çocukların gelecekteki yaşantılarında karşılaşılabilecekleri zorluklarına yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla kırılganlık, sosyal ilişkilerde zorluk ve stres ve kaygı nedenleri olduğu ön plana çıkmaktadır. Mağdur çocukların gelecekteki yaşantılarında karşılaşılabilecekleri zorluklara yönelik tema 2 kapsamında verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Mağdur çocuklar, ileride özgüven eksiklikleri yaşayabilirler. Okulda yaşadıkları olumsuz deneyimler, onları sosyal ortamlardan kaçınan, çekingen bireyler haline getirebilir.” (Ö – 1)

“Mağdur çocukların gelecekte psikolojik olarak daha kırılgan olabileceklerini düşünüyorum. Yaşadıkları olumsuz deneyimler, onları stresli ve kaygılı hale "getirebilir. Bu da sosyal ilişkilerde zorluklara neden olabilir.” (Ö – 2)

“Mağdur çocukların ileride daha düşük özsaygı ve daha az arkadaşlık ilişkileri kurma eğiliminde olabileceklerini düşünüyorum. Sosyal çevrelerinde kendilerini değersiz hissedebilirler.” (Ö – 4)

Dokuzuncu alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin “okul öncesi eğitim ortamında meydana gelen zorba davranışların azaltılması üzerine öğretmen görüşleri” sorusu bağlamında elde edilen bulgular tablo 12, tablo 13, tablo 14 ve tablo 15’te yer almaktadır.

Tablo 12
Ailelerin Bu Konuda Sağlayabileceği Desteğe Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Nedenler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Empati ve saygı değerlerini kazandırma	+						+			
Duygusal destek	+	+	+	+	+	+	+		+	
İletişim ve iş birliği		+	+		+	+	+	+	+	+

Tablo 12’de görüldüğü üzere ailelerin bu konuda nasıl bir destek sağlayabileceğine yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla duygusal destek ve iletişim ve iş birliği nedenleri olduğu ön plana çıkmaktadır. Ailelerin bu konuda sağlayabileceği destek durumuna yönelik tema 3 kapsamında verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Aileler, çocuklarına duygusal destek sağlayarak zorbalık konusunda farkındalık yaratabilirler. Ailelerin, çocuklarına empati ve saygı değerlerini öğretmeleri çok önemlidir.” (Ö-1)

“Aileler, çocuklarıyla daha fazla vakit geçirerek, onları gözlemleyip, zorbalık gibi sorunlara müdahale edebilirler. İyi iletişim kurmak, çocukların duygusal gelişimlerine katkı sağlar.” (Ö-2)

“Aileler, çocuklarının sosyal becerilerini destekleyebilir ve sağlıklı arkadaşlık ilişkilerini teşvik edebilirler. Bu sayede çocuklar zorbalık davranışlarından daha az etkilenebilirler.” (Ö-3)

Tablo 13
Zorbalık Davranışlarını Önlemek veya Azaltmak İçin Kullanılan Stratejilere Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Stratejiler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Grup ya da bireysel destek ve müdahale	+			+	+	+				+
Paylaşma ve yardımlaşma	+	+	+						+	
Olumlu davranışların pekiştirilmesi					+	+		+		
Rol model olma ve eğitim							+		+	
Olumsuz davranışların düzeltilmesi				+						+

Tablo 13’te görüldüğü üzere zorbalık davranışlarını önlemek veya azaltmak için sınıfınızda hangi stratejileri kullanıldığına yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla Grup ya da bireysel destek ve müdahale ve Paylaşma ve yardımlaşma stratejileri olduğu ön plana çıkmaktadır. Zorbalık davranışlarını önlemek veya azaltmak için kullanılan stratejilere yönelik verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Zorbalık davranışlarını engellemek için sınıfta ‘herkesin söz hakkı olduğu’ bir atmosfer oluşturuyorum. Çocuklar kendilerini rahatça ifade edebilirler.” (Ö – 2)

“Çocuklarla birebir görüşmeler yaparak duygusal durumlarını anlamaya çalışıyorum ve olumsuz davranışları hemen düzeltmeye özen gösteriyorum.” (Ö – 4)

“Çocuklara 'doğru' davranışları öğretmek için rol yapma oyunları oynatıyorum. Bu oyunlar zorbalığın olumsuz sonuçlarını görmelerini sağlıyor.” (Ö – 7)

“Sınıf kurallarına sıkı sıkıya uyarak ve her öğrenciyi eşit şekilde takdir ederek zorbalığı azaltmaya çalışıyorum.” (Ö – 8)

Tablo 14
Sosyal ve Duygusal Gelişimi Desteklemek İçin Önerilen Etkinliklere Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Etkinlikler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Drama ve hikâye anlatma	+					+				
Paylaşma ve iş birliği gerektiren oyunlar		+		+	+	+	+	+		+
Duygusal taklit oyunları			+	+	+		+		+	

Tablo 14’te görüldüğü üzere çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemek için hangi etkinliklerin kullanıldığına yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla paylaşma ve iş birliği gerektiren oyunlar ve duygusal taklit oyunları etkinlikleri olduğu ön plana çıkmaktadır. Sosyal ve duygusal gelişimi desteklemek için önerilen etkinliklere yönelik verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Duygusal zekâ gelişimini artıran drama ve hikâye anlatma etkinlikleri öneriyorum. Çocuklar başkalarının duygularını anlamakta daha başarılı oluyorlar.” (Ö – 1)

“Paylaşma ve iş birliği gerektiren oyunlar çok etkili. Çocuklar birbirleriyle etkileşimde bulunarak duygusal gelişimlerini pekiştiriyor.” (Ö – 2)

“Sosyal duygusal öğrenme programlarına katılmalarını öneriyorum. Bu tür etkinlikler çocukların empati, iş birliği ve öz denetim becerilerini geliştiriyor.” (Ö – 3)

Tablo 15
Öğretmenler, Aileler ve Diğer Personel Arasında İşbirliğine Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Nedenler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10
Düzenli toplantılar	+				+	+				
İletişim ve bilgilendirme	+	+	+	+			+			+
Ortak çalışma ve iş birliği			+	+	+			+	+	+

Tablo 15’te görüldüğü üzere zorbalık davranışlarını önlemede öğretmenler, aileler ve diğer personel arasında nasıl bir iş birliği kurulabilirliğine yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde bu eylem nedenlerinin yoğunlukla İletişim ve bilgilendirme ve Ortak çalışma ve iş birliği oyunları nedenleri olduğu ön plana çıkmaktadır. Öğretmenler, aileler ve diğer personel arasında iş birliği konusuna yönelik verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Aileler ile düzenli toplantılar yaparak, evde çocukların davranışları hakkında bilgi paylaşılabılır. Böylece ortak bir tutum oluşturulabilir.” (Ö – 1)

“Öğretmenler ve aileler arasında sık iletişim kurularak, çocukların gelişimi hakkında ortak çözüm önerileri geliştirilebilir.” (Ö – 2)

“Okul personeli ile ailelerin birlikte çalışacağı programlar düzenleyebiliriz. Bu iş birliği çocukların daha sağlıklı bir ortamda gelişmesini sağlar.” (Ö – 3)

Araştırma, okul öncesi eğitim ortamlarında zorbalık davranışlarının, mağdur çocukların zamanla zorbalık yapma eğilimine dönüşebileceğini, bu davranışların genellikle güç arayışı, savunma mekanizmaları ve duygusal boşluk gibi faktörlerle şekillendiğini ortaya koymuş,

öğretmenlerin bu durumu etkili müdahale stratejileriyle, duygusal destek ve grup dinamiklerini düzenleyerek ele aldıklarını göstermiştir. Ayrıca, zorbalığın sıklıkla oyun alanı gibi sosyal etkileşimin yoğun olduğu ortamlarda gözlemlendiği ve zamanla artış gösterdiği bulunmuş, bu bağlamda ailelerin empati ve iletişim desteği sağlama gibi önemli roller üstlendiği vurgulanmıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırma, okul öncesi eğitim ortamlarında akran zorbalığına maruz kalan çocukların zamanla zorbalık yapma eğilimi gösterip göstermediğini ve bu sürecin altında yatan nedenleri öğretmen görüşleri doğrultusunda anlamayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, akran zorbalığının yalnızca zorba ve mağdur rollerinin ötesinde, çocukların yaşadıkları duygusal çatışmalar, güç arayışı ve sosyal konumlanma mücadeleleriyle ilişkili çok katmanlı bir olgu olduğunu ortaya koymuştur. Nitel veriler, özellikle bazı çocukların mağdur konumundan zorbalık yapan konuma geçiş yapabildiğini ve bu geçişin sıklıkla bir savunma mekanizması ya da sosyal hayatta kendini koruma çabasıyla ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bu durum, Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı (1977) bağlamında değerlendirildiğinde, çocukların gözlem yoluyla model aldıkları davranışları çevresel koşullara göre içselleştirme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır.

Araştırmada öğretmenler, zorbalık davranışlarının en sık oyun alanlarında, bahçelerde ve denetimin sınırlı olduğu ortamlarda meydana geldiğini vurgulamıştır. Bu bulgu, Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı'ndaki (1979) mikrosistem düzeyindeki çevresel etkileşimlerin çocuk gelişimindeki rolünü desteklemektedir. Çocukların sosyal hiyerarşiler oluşturdukları bu ortamlarda, güç ilişkilerinin zorbalığı tetiklediği gözlemlenmiştir. Özellikle yıl ilerledikçe bu davranışların arttığına dair gözlemler, çocuklar arasında kurulan sosyal yapıların zamanla keskinleştiğini göstermektedir. Bu durum, Perren ve Alsaker'in (2006) belirttiği zorba-mağdur döngüsüne de işaret etmektedir.

Mağdur çocukların sosyal olarak içe kapanık, düşük özsaygıya sahip ve duygusal olarak kırılgan bireyler olarak tanımlanması, geçmiş literatürle (Kılıç, 2018; Gülay Ogelman & Çiftçi Topaloğlu, 2014) tutarlıdır. Ancak bu araştırma, mağdur çocukların davranışsal dönüşümlerini detaylı biçimde ele alması açısından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Zorbalık davranışı gösteren çocukların baskıcı aile ortamlarında yetiştiği, güç arayışı içinde oldukları ve dikkat çekme arzusu taşıdıkları yönündeki öğretmen görüşleri, ailenin sosyo-duygusal gelişim üzerindeki rolünü yeniden gündeme getirmektedir. Bu bulgu, Olweus'un (2012) zorbalık modeliyle de örtüşmektedir.

Öğretmenlerin önerdiği müdahale stratejileri arasında, paylaşma ve yardımlaşma temelli oyunlar, drama ve hikâye anlatımı gibi duygusal gelişimi destekleyen etkinliklerin ön plana çıkması; Zengin'in (2020) sosyal beceri eğitiminin zorbalık üzerindeki etkilerini ortaya koyan çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Ayrıca, ailelerin aktif iş birliğinin önemi vurgulanmakta ve bu bağlamda düzenli iletişim, duygusal destek ve iş birliği temelli okul-aile yaklaşımlarının zorbalıkla mücadelede önemli bir araç olduğu belirtilmektedir (Çolak & Kara, 2013; Gültekin, 2015).

Araştırmanın dikkat çekici bir bulgusu da "hem zorba hem mağdur" profiline sahip çocukların davranışlarının içsel çatışmalar, güvensizlik ve sosyal izolasyonla şekillendiğidir. Bu çocuklar, zaman zaman mağduriyetin etkisiyle kendi savunma mekanizmalarını oluşturmakta ve çevrelerinde güç kazanmak adına zorbalığa başvurabilmektedir. Bu tür çocukların müdahale süreçlerinde hem mağduriyeti hem de saldırganlığı hedef alan çift yönlü stratejilerin geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırma, okul öncesi dönem çocuklarında akran zorbalığının hem bireysel hem de çevresel faktörlerle şekillendiğini; mağduriyet ve zorbalık rollerinin sabit değil, bağlamsal olarak değişken olduğunu göstermektedir. Bu durum, öğretmenlerin olaylara sadece davranışsal değil,

duygusal ve gelişimsel bir perspektiften yaklaşımlarını gerektirmektedir. Dolayısıyla, öğretmen eğitimi programlarında zorbalıkla başa çıkma becerileri, sosyal-duygusal öğrenme yöntemleri ve sınıf içi psikososyal ortamların yönetimi gibi içeriklere daha fazla yer verilmelidir.

Bu araştırma, okul öncesi dönemde akran zorbalığı ile mağduriyet arasındaki ilişkiyi ve mağdur çocukların zamanla zorbalık yapma eğilimlerini inceleyerek önemli bulgular ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları, zorbalık davranışlarının çocukların içsel çatışmalarından ve güçsüzlük hissinden kaynaklanabileceğini ve bu durumun savunma amaçlı zorbalık davranışlarına yol açabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, zorbalık yalnızca bireyler arası bir çatışma olarak değil, aynı zamanda çocukların psikolojik ve sosyal gelişimlerinin bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Araştırmanın bulguları, zorbalık davranışlarının yalnızca mağdurlar üzerinde değil, tüm okul topluluğu üzerinde de etkili olduğunu ortaya koymuştur. Çocuklar arasındaki sosyal etkileşimlerin yoğun olduğu oyun alanları, sınıflar ve okul bahçeleri gibi mekânlarda, zorbalık olaylarının daha sık yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, öğretmenlerin zorbalıkla mücadeleyi yalnızca bireysel bir sorun olarak değil, okul içindeki sosyal yapıyı ve ilişkileri göz önünde bulundurarak ele almaları büyük önem taşımaktadır (Çelik, 2020).

Araştırmanın sonuçları, zorbalığın yalnızca mağdurların değil, zorba çocukların da gelişimini olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Zorbalık yapan çocukların, sosyal ilişkilerde daha fazla zorluk yaşadığı ve bu durumun onların duygusal gelişimlerini ve sosyal uyum süreçlerini olumsuz etkileyebileceği belirlenmiştir.

Öğretmenlerin zorbalıkla mücadelede uyguladığı yöntemlerin etkinliği, önceki araştırmalarla tutarlı bir biçimde, duygusal zekâ gelişimine yönelik programlar, empati becerilerinin artırılması, paylaşma ve yardımlaşma gibi sosyal beceri geliştirme yaklaşımlarının zorbalık davranışlarını azaltmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Demirtaş, 2019). Bu doğrultuda, okul öncesi eğitim ortamlarında öğretmenlerin daha proaktif bir yaklaşım benimsemeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, okul-aile iş birliğinin güçlendirilmesi, çocukların gelişim süreçlerinde öğretmenlerin ve ebeveynlerin ortak bir destek sunmalarını sağlayarak zorbalıkla mücadelede önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Bu araştırma, okul öncesi eğitimde zorbalıkla mücadelede bütüncül bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır. Zorbalık, yalnızca bireysel bir problem değil, aynı zamanda çocukların sosyal ilişkilerini etkileyen karmaşık bir olgudur. Bu nedenle, zorbalığın önlenmesi için: okul-aile iş birliğinin güçlendirilmesi, öğretmenlerin zorbalıkla ilgili farkındalıklarının artırılması, sosyal-duygusal beceri geliştirme programlarının yaygınlaştırılması, erken müdahale stratejilerinin etkin bir şekilde uygulanması gibi çok yönlü yaklaşımlar benimsenmelidir. Erken yaşta yapılacak bu tür müdahaleler, çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyecek ve sağlıklı sosyal ilişkiler kurmalarına olanak sağlayacaktır.

Bu bağlamda, araştırma bulguları, okul öncesi eğitimde zorbalığın önlenmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesini teşvik etmekte ve eğitimcilerin, ebeveynlerin ve toplumun iş birliği içinde hareket etmesinin önemini vurgulamaktadır. Zorbalığın önlenmesi yalnızca bireysel bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal bir gerekliliktir. Bu nedenle, okul öncesi eğitimde zorbalıkla mücadelede kapsamlı ve sürdürülebilir politikaların geliştirilmesi, çocukların sağlıklı gelişimleri açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu çerçevede, öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimlerin artırılması, okul temelli önleyici programların geliştirilmesi ve çocukların sosyal-duygusal becerilerini güçlendirmeye yönelik bütüncül eğitim yaklaşımlarının benimsenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Akgün, A. A. (2015). Okul öncesi dönemde zorbalık ve etkileri. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 14(2), 22-37.
- Ayan, A. (2007). Zorbalık ve mağduriyetin psikolojik boyutları. *Psikolojik Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 45-60.
- Balcı, A., & Kışalı, G. (2024). Okul öncesi dönemde zorbalık ve sosyal uyum: Hem zorba hem mağdur çocukların durumu. *Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 16(3), 213-225.
- Başar, H., & Demirtaş, B. (2018). Okul öncesi çocuklarda akran zorbalığı: Nedenler, sonuçlar ve çözüm yolları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 99-110.
- Beran, T., & Li, Q. (2005). The impact of bullying on academic achievement and emotional well-being: A longitudinal study of elementary and secondary school students. *Journal of School Psychology*, 43(2), 95-113.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Pegem.
- Bulgurcu, O. (2011). Okul öncesi çocuklarda zorbalık davranışlarının gelişimi ve sonuçları. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 99-110.
- Çelik, H. (2020). Okul öncesi eğitimde zorbalık davranışlarının sosyal yapıya etkisi. *Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 15(2), 102-115.
- Çolak, C., & Kara, H. (2013). Okul öncesi eğitimde zorbalıkla mücadele: Eğitici ve çocuk perspektifi. *Gelişim ve Eğitim Dergisi*, 17(1), 51-63.
- Demirtaş, Z. (2019). Okul öncesi dönemde zorbalıkla mücadelede sosyal beceri geliştirme stratejileri. *Eğitim ve Toplum*, 10(3), 58-74.
- Erdoğan, A. (2017). Mağduriyet ve savunmasızlık arasında zorbalık davranışlarının gelişimi. *Psikolojik Araştırmalar*, 25(4), 33-46.
- Ergün, M. (2015). Okul öncesi dönemde zorbalık ve mağduriyet: Risk faktörleri ve etkilenen çocuklar. *Çocuk ve Eğitim*, 21(3), 58-74.
- Espelage, D. L. (2009). The nature of school bullying and the effectiveness of anti-bullying programs. *Journal of School Psychology*, 47(3), 149-162.
- Gülay Ogelman, S., ve Çiftçi Topaloğlu, E. (2014). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı ve etkileri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(1), 112-124.
- Gültekin, M. (2015). Zorbalıkla başa çıkma stratejilerinin okul öncesi öğretmenleri tarafından uygulanması. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları*, 8(1), 45-59.
- İnceoğlu, M. (2009). Zorbalık ve sosyal ilişkiler: Okul öncesi çocuklar üzerinde bir inceleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 19(2), 57-70.
- Karadaş, A. (2021). Okul Çağındaki Çocuklarda Sosyoekonomik ve Genetik Faktörlerin Zorbalık Davranışına Etkisi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 45-62.
- Kılıç, M. (2018). Zorbalık deneyiminin okul öncesi dönemde çocukların psikolojik gelişimi üzerindeki etkileri. *Çocuk Psikolojisi Dergisi*, 12(1), 87-100.

- Kuş, A. (2009). *Kapsamlı nitel araştırmalar için derinlemesine görüşme yöntemi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Olweus, D. (2012). *Bullying in school: What we know and what we can do*. Blackwell.
- Özdemir, A. (2016). Okul öncesi çocuklar arasında zorbalığın uzun vadeli etkileri. *Eğitimde Yenilikler*, 7(2), 45-60.
- Öztürk, M., & Yılmaz, G. (2016). Okul öncesi dönemde zorbalıkla mücadelede öğretmenlerin görüşleri. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 112-126.
- Perren, S., & Alsaker, F. D. (2006). Social and emotional factors influencing the development of bullying in children. *International Journal of Behavioral Development*, 30(5), 470-479.
- Rigby, K. (2007). *Bullying in schools and what to do about it*. Australian Council for Educational Research.
- Sayın, A., & Metin, M. (2015). Zorbalık ve mağduriyet: Okul öncesi dönemdeki etkiler. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 32(4), 34-42.
- Swearer, S. M., & Smith, D. L. (2009). The nature of school bullying and the effectiveness of anti-bullying programs. *Journal of School Psychology*, 47(3), 149-160.
- Seven, A., & Çabuk, A. (2021). Okul öncesi dönemde zorbalık ve çözüm yolları üzerine bir araştırma. *Eğitimde Davranışsal Araştırmalar*, 24(2), 99-113.
- Şahin, R. (2014). Okul öncesi eğitimde zorbalıkla mücadele yöntemleri ve öğretmen tutumları. *Türk Eğitim Araştırmaları*, 6(2), 100-110.
- Yavuzer, Y. (2019). Zorbalık ve güçsüzlük hissi: Okul öncesi çocuklar üzerine bir inceleme. *Pedagoji Dergisi*, 19(5), 22-35.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2020). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2000). Okul zorbalığı ve mağdurları: Türkiye'deki bir uygulama. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(1), 25-42.
- Yağan, S., & Güler Yıldız, N. (2016). Zorbalık ve mağduriyetin uzun vadeli etkileri: Okul öncesi dönemin rolü. *Eğitim ve Psikolojik Araştırmalar*, 13(4), 118-133.
- Zengin, N. (2020). Sosyal beceri eğitiminin okul öncesi dönemde zorbalık davranışlarına etkisi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitim*, 14(4), 71-83.
- Zeynep Nur Besnili, N. (2019). Zorbalık ve akran ilişkileri üzerine bir inceleme. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 8(3), 15-32.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction: Bullying in early childhood education settings has emerged as a pressing concern globally due to its potentially lasting impact on children's emotional, social, and behavioral development. Unlike older students, preschool children are in a crucial stage of emotional formation, where social behaviors, peer dynamics, and conflict resolution skills are still developing. In this context, peer bullying in preschool settings is not merely a behavioral disruption but a reflection of deeper psychological and environmental dynamics.

This study was motivated by increasing observations that some children who initially appear as victims of bullying later demonstrate aggressive or bullying behaviors themselves. This transformation raises critical questions about the underlying causes of such behavioral shifts and the role of early intervention in preventing the continuation of bullying cycles. While previous studies have examined bullying from either the bully's or victim's perspective, limited attention has been given to the dual role of children who act as both. Moreover, the preschool period remains understudied, particularly within the context of Turkish early childhood education. The aim of this research is to explore the characteristics, causes, and consequences of bullying behavior in preschool settings through the lens of experienced teachers. Specifically, it focuses on understanding how children who are initially victimized can later become bullies themselves, and what environmental or emotional factors contribute to this cycle. The findings are intended to contribute to both academic literature and practical interventions that can be implemented by teachers, families, and educational institutions.

Method: This study adopted a qualitative case study approach to explore the phenomenon of peer bullying in preschool environments. The case study method was selected due to its strength in allowing in-depth exploration of a bounded system or specific context—in this case, the preschool education environment where bullying behaviors occur. The research involved ten preschool teachers from public and private schools in both urban and rural regions of Turkey. A semi-structured interview form was developed based on an extensive literature review and expert consultation. The interview guide included 14 open-ended questions targeting the characteristics of bullying and victim behaviors, environmental settings, possible causes, intervention strategies, and long-term outcomes. Interviews were conducted either face-to-face or by phone, depending on logistical feasibility. All interviews were audio-recorded, transcribed verbatim, and analyzed using content analysis. To ensure coding reliability, two researchers independently coded the data and reached a high level of inter-rater agreement (0.96), calculated using the Miles and Huberman (1994) reliability formula. Themes and codes were extracted based on recurring patterns in teachers' responses. Data were presented in the form of descriptive tables, and direct quotations from participants were used to enrich the findings.

Findings: The results showed a distinct set of behavioral traits associated with bully children, including aggressiveness, desire for control, and difficulty forming positive peer relationships. These children often came from homes characterized by authoritarian parenting styles or emotional neglect. Victims, conversely, were frequently described as withdrawn, lacking self-confidence, and overly sensitive to criticism. A significant observation was the transformation of victimized children into bullies over time. This change often occurred in response to feelings of vulnerability and was interpreted as a coping strategy or an attempt to gain social standing within peer groups. The timing and location of bullying incidents were also noteworthy. Most cases occurred in less structured environments such as playgrounds and hallways. Teachers noted that bullying incidents became more frequent toward the end of the school year, as children's social hierarchies became more established. Both bully and victim roles were found to impact children negatively in the long term, often resulting in emotional instability and poor social integration. Teachers also shared that children involved in bullying, whether as perpetrators or victims, often struggled with trust issues, emotional dysregulation, and forming lasting friendships. Some children were identified as 'bully-victims,' fluctuating between roles depending on the social context and their emotional states. This fluid identity often presented greater challenges in intervention planning, as it required addressing both aggressive and vulnerable behaviors simultaneously.

Discussion: The findings confirm that bullying in preschool settings is a multidimensional issue influenced by both internal and external factors. The transition from victim to bully supports Bandura's Social Learning Theory, which posits that children learn behaviors through observation and imitation, especially when exposed to aggression in their environments. Furthermore, Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory helps contextualize how micro-level environments (home, school, peer groups) interact to shape a child's social behavior. The presence of "bully-victim" identities underscores the complexity of categorizing children solely as perpetrators or victims. These roles are fluid and context-dependent, reflecting deeper emotional struggles and the child's adaptive strategies. Teachers' insights illustrate how behavioral manifestations are often expressions of emotional needs, unresolved trauma, or the absence of coping mechanisms. Importantly, the study reveals that early childhood teachers recognize the necessity of emotional support and structured intervention. Their observations validate the significance of empathy-building activities and consistent behavioral modeling in preventing the escalation of bullying. This reinforces previous studies that advocate social-emotional learning (SEL) programs as key to reducing school bullying (Zengin, 2020; Demirtaş, 2019).

Conclusion: This study highlights the complex interplay between emotional vulnerability, social structures, and learned behaviors in the development of bullying dynamics among preschool children. By recognizing that victims may become bullies, educators and caregivers can better tailor interventions to disrupt this cycle. Preventive measures should prioritize emotional literacy, peer collaboration, and teacher-family cooperation. Schools must implement structured programs that support children's socioemotional growth and provide safe spaces for self-expression. In sum, the findings point to the urgent need for holistic, proactive approaches in early childhood education to reduce bullying and its long-term impacts on children's development. Addressing bullying in its early stages allows educators and families to guide children toward healthy interpersonal behaviors, emotional resilience, and improved self-awareness, all of which contribute to overall well-being and academic success. Future research should focus on longitudinal studies to assess the long-term outcomes of early intervention and further explore the effectiveness of specific teaching practices in minimizing peer bullying.

Keywords: Peer bullying, Preschool period, Victim child, Bully child, Emotional development.